

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

venties ook nieuwe ontwikkelingen in de revalidatie van het sociaal-emotioneel functioneren en studies naar de effectiviteit van systeemtherapie en groepstherapie voor patiënten met cognitieve problemen. Voor neuropsychologen die goed op de hoogte zijn van de verschillende interventies geeft dit hoofdstuk een gedegen overzicht van de effectiviteitsstudies. De lezer die meer wil weten over de inhoud van de interventies zal dit echter niet in dit hoofdstuk vinden.

Het tiende hoofdstuk gaat over het onderzoek dat recent is gedaan naar de MMPI. De auteurs besteden in hun review aandacht aan de bruikbaarheid van de MMPI voor neuropsychologen, zoals de mogelijkheid om overrapportage van lichamelijke en cognitieve klachten te detecteren. Ook wordt onderzoek naar de bruikbaarheid van de MMPI bij medische patiëntengroepen, zoals patiënten met chronische pijn, depressie, epilepsie of psychogene toevallen beschreven.

Wat opvalt in deze eerste uitgave van een nieuwe serie boeken is de grote diversiteit aan onderwerpen en de hoge informatie-dichtheid. Enerzijds is dit aantrekkelijk

omdat het de mogelijkheid biedt om in korte tijd een goed overzicht te krijgen over een bepaald onderzoeksgebied. Het biedt de mogelijkheid om kennis te maken met onderwerpen waarover in de meer gangbare boeken niet veel geschreven wordt, zoals intra-individuele variabiliteit, neuropsychologische gevolgen van letsel door explosies en voor- en nadelen van een asymmetrische hersenorganisatie. Deze diversiteit maakt nieuwsgierig naar wat de volgende uitgave zal brengen, al staat nergens aangegeven op welke termijn we die mogen verwachten. Anderzijds zijn de hoofdstukken door de grote hoeveelheid literatuur die wordt besproken niet altijd even makkelijk te lezen, zeker niet als de lezer nog niet zo thuis is in het onderwerp. Ook blijkt, waarschijnlijk vanwege het tijdrovende proces van het uitgeven van de informatie in boekvorm, de meest recente literatuur al weer enkele jaren oud te zijn. Ten slotte lijken de meeste hoofdstukken, ondanks dat zowel het woord 'science' als het woord 'practice' in de ondertitel staat, toch vooral voor wetenschappers geschreven, aangezien klinische toepassingen wat onderbelicht blijven.

**Pediatric neuropsychology:
Medical advances and lifespan outcomes**
Ida Sue Baron & Celiane Rey-Casserly
(2013), (red.), New York: Oxford University
Press, 446 pp., ISBN 978 0 19 982932 3

► **Evelien Barendse**

De afgelopen decennia heeft de medische wetenschap niet stilgezeten. Ook op het gebied van de kindergeneeskunde zijn grote stappen gemaakt. Zo zijn steeds meer pediatrie aandoeningen die voor-

heen dodelijk waren of zorgden voor ernstige fysieke en/of mentale beperkingen nu door succesvolle behandeling veranderd in chronische en/of minder ernstige ziektebeelden en groeien deze jonge patiëntjes op tot relatief gezond functionerende volwassenen en ouderen. Deze omslag heeft ervoor gezorgd dat de multidisciplinaire zorg rondom deze chronisch zieke kinderen zich ook meer is gaan richten op de fysieke en mentale ontwikkeling tijdens de adolescentie en volwassenheid. Zo hebben steeds meer Nederlandse ziekenhuizen 'transitiepoli's' voor chro-

nisch zieke jongeren. Wanneer deze jongeren achttien jaar worden, zijn ze te oud voor het kinderziekenhuis, maar hebben ze vaak nog veel moeite met de zelfstandigheid die binnen de volwassenenzorg van hen wordt verwacht. Veel volwassenenpoli's zijn ook onvoldoende ingericht om deze mensen met beperkingen direct goed op te kunnen vangen; zo is er vaak minder tijd per patiënt, is er minder ruimte voor de inbreng van ouders of mogen ouders niet meekomen naar het spreekuur. In de transitiepoli's worden jongeren en hun ouders begeleid naar de volwassenenpoli's. Het ontwikkelingstraject van het chronisch zieke kind naar de volwassenheid, en de consequenties die dit heeft voor de benodigde zorg binnen en buiten het ziekenhuis, is dan ook het gebied dat Ida Sue Baron en Celiane Rey-Cesserly proberen te omvatten in deze huidige uitgave. Het boek bestaat uit drie delen: in het eerste deel beschrijven verschillende auteurs een breed scala aan ziektebeelden die men kan tegenkomen in het kinderziekenhuis. Aan bod komen: acute lymfatische leukemie, autismespectrumstoornissen, hersentumoren, cerebrale parese, aangeboren hartafwijkingen, hiv, neonatale encefalopathie, nier- en leverstoornissen, multiple sclerose, phenylketonurie (PKU), sikkcelziekte, spina bifida/hydrocefalus en traumatisch hersenletsel. Ieder hoofdstuk is zo opgebouwd dat er eerst een korte samenvatting wordt gegeven van het historische en huidige medisch perspectief. Daarna worden de historische en huidige neuropsychologische bevindingen besproken, met tot slot (maar niet in alle hoofdstukken consequent besproken) interventiemethoden en de huidige middelen die behandelaars ter beschikking staan. Het tweede deel gaat in op de aanpassingen die vereist zijn in de schoolsystemen om deze jongeren ook in het voortgezet en hoger onderwijs goed te kunnen begeleiden. In de twee hoofdstukken staan age-

me praktische tips voor op school die lijken geschreven te zijn voor leerkrachten. Deel drie beslaat drie uiteenlopende hoofdstukken: hoofdstuk 18 gaat in op het interpreteren van statistische analyses (wat is statistische significantie, klinische significantie, effectgrootte, power size?), hoofdstuk 19 gaat over de transitie van pediatrische gezondheidszorg naar volwassenengezondheidszorg en in hoofdstuk 20 worden verschillende theorieën beschreven over breinreserves, cognitieve reserves en het Flynn-effect.

De redacteurs geven aan dat het doel van deze uitgave is om kinderartsen en behandelaren van kinderen meer inzicht te geven in de problemen waar hun patiënten tegenaan kunnen lopen als ze ouder worden, en om behandelaren van volwassenen meer inzicht te geven in de ontwikkelingsproblematiek van hun patiëntengroep.

Het boek geeft inderdaad voor de neuropsycholoog ook een goed overzicht van de medische en, soms in mindere mate, neuropsychologische stand van zaken voor de genoemde aandoeningen. De transitie van adolescentie naar volwassenheid komt echter met name in hoofdstuk 19 aan bod. Dit is naar mijn mening wel een gemis, omdat juist de transitie per specifieke stoornis zo interessant is en er in hoofdstuk 19 alleen algemene theorieën (en de rol van het neuropsychologisch onderzoek) besproken worden.

De omschreven lezersdoelgroep voor dit boek is erg breed, en ook dat is naar mijn mening een nadeel van dit boek. In het eerste deel, waarin de verschillende stoornissen worden besproken, ligt bij veel hoofdstukken de nadruk op de medische achtergrond en behandeling en komt de neuropsychologische invalshoek slechts marginaal aan bod. Dit verschilt echter wel per hoofdstuk; zo wordt het cognitief functioneren in de hoofdstukken over spina bifida en traumatisch hersenletsel wel uitgebreid besproken. Een ander na-

deel is dat de in ieder hoofdstuk omschreven interventiemethoden vaak erg gericht zijn op de Amerikaanse samenleving. Ze hebben bijvoorbeeld betrekking op het Amerikaanse schoolsysteem, medische interventiemethoden of specifieke (psychologische) behandelmethoden die in de VS worden aangeboden. Dit is ook het grootste nadeel van deel 2; het Amerikaanse schoolsysteem wijkt dusdanig af van ons Nederlandse schoolsysteem dat dit deel

naar mijn mening weinig informatief is voor Nederlandse behandelaren. Al met al lijkt dit boek mij met name interessant voor de neuropsycholoog die in een kinderziekenhuis werkt en meer medische en neuropsychologische informatie wil over de verschillende ziektebeelden (deel 1). Veel bruikbare praktische handvatten voor de klinische praktijk zal hij echter niet in dit boek terugvinden.

**Het empathische brein:
Waarom we sociaal zijn dan we denken**
C. Keysers (2012, vert. door M. van Velzen)
Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker,
288 pp., ISBN 978 90 3513 749 3

► Judith Duijkers

Christian Keysers opent zijn boek met herinneringen aan zijn huwelijk waarna hij de ‘vogelspin op Sean Connery’s borst’-scène uit de James Bondfilm *Dr. No* schetst. Met deze persoonlijke én voor velen herkenbare opening weet hij onmiddellijk empathie bij de lezer te ontlokken. Vervolgens neemt hij ons op enthousiasmerende wijze aan de hand bij het leren begrijpen van sociale interactie in termen van spiegelneuronen en het proces van gedeelde circuits. Deze materie zou qua terminologie bij eerste indruk ten onrechte snel weggezet kunnen worden als voer voor fundamentele onderzoekers. De auteur laat zien de kunst te beheersen om het begrip van een thema zoals spiegelneuronen voor een breder publiek toegankelijk en minder afstandelijk te maken. Dit doet hij door de uitleg van meet af aan te koppelen aan voorstelbare voorbeelden uit het dagelijks leven. De baanbrekende

bevinding dat men via het zintuiglijk gewaarworden van andermans gedrag ook ziet en gewaarwordt hoe (het is) dit gedrag zelf uit te voeren via het proces van spiegelneuronen en gedeelde circuits is dermate relevant dat de auteur hier met recht een boek aan gewijd heeft.

De schrijfstijl prikkelt en trekt de lezer mee in het boek. Keysers maakt op een empirisch gefundeerde, heldere en bovenal levendige wijze duidelijk wat spiegelneuronen en gedeelde circuits zijn, hoe de premotorische, somato-sensorische en emotionele hersengebieden daarbij betrokken zijn en hoe een en ander samenhangt met neurocognitieve constructen zoals aandachtsbias, perceptie, bewustzijn en taal. Hij integreert de verschillende aspecten vervolgens binnen een overkoepelende theorie rond sociale cognitie. Empathie wordt zoals de titel reeds impliceert duidelijk belicht, waarbij het onderscheid en de relatie met intuïtie (ventraal) en beredenering (dorsaal) uiteen worden gezet. Verder geeft hij weer hoe menselijke banden ontstaan en wat daarbij de werkzame factoren zijn, waaronder het hebben van gedeelde ervaringen. De auteur maakt het geschrevene daarbij concreet toepasbaar in de klinische praktijk — en daarmee overstijgt hij puur fundamenteel